

Egzystencjalny wymiar logoterapii w kontekście poglądów V. Frankla

The existential dimension of logotherapy in relation to V. Frankl's views

Dominika Pawlik-Pyda

UNIwersytet PEDAGOGICZNY W KRAKOWIE

Słowa kluczowe

logopedia, logoterapia, *logos*, sens

Keywords

speech therapy, logotherapy, *logos*, meaning

Abstrakt

Ludzie często borykają się z brakiem sensu, którego odnalezienie jest istotne na każdej płaszczyźnie życia. Również w procesie terapeutycznym, który opiera się na spotkaniu z Innym – drugim człowiekiem, ważne jest, by pacjent oraz inne zaangażowane osoby rozumiały znaczenie podejmowanych działań. W związku z powyższym inkluzja działań logoterapeutycznych w praktykę logopedyczną może stanowić znaczący element, wpływający na powodzenie podejmowanych działań. Niniejszy artykuł poświęcony został logoterapii w praktyce logopedycznej. Składa się z wstępu teoretycznego związanego z logoterapią, propozycji wykorzystania logoterapii w logopedii, a także z omówienia etycznych aspektów odpowiedzialności logopedy w stosunku do pacjenta.

Abstract

People are struggling with a lack of awareness. Recognizing it is important on every level of human life. Also in the therapeutic process, which is an encounter with another human being. It is important that the patient understands the importance of the actions taken. It concerns both the patient himself (if his

condition allows such a process) and his family and the therapist. For this reason, the inclusion of logotherapeutic activities in logopedic practice may be a significant element affecting the success of the actions taken. This article focuses on logotherapy in speech therapy practice. The following chapters contain a short theoretical introduction related to logotherapy, the use of logotherapy in speech therapy, as well as the ethical aspects of the speech therapist's responsibility for the patient.

Egzystencjalny wymiar logoterapii w kontekście poglądów V. Frankla

Człowiek bowiem nie istnieje po to, by być, ale po to, by się stawać.
Viktor E. Frankl

1. Wprowadzenie

Wiele osób boryka się z poczuciem braku sensu. Ogólnie ujmując, nie dostrzegają one celowości wykonywanych działań. Zaznacza się to w różnych aspektach życia, od sfery prywatnej po zawodową i dotyczy osób w różnym wieku. Na zjawisko to zwracał już uwagę w swoich publikacjach Viktor Frankl – twórca logoteorii, analizując je początkowo w formie studiów przypadków, a następnie w obszarze klinicznym. Aktualnie badania w tym zakresie kontynuowane są przez jego następców. Tematyka tych analiz wiąże się z logoterapią i analizą egzystencjalną. Publikacje empiryczne i teoretyczne na temat tego kierunku terapeutycznego, biorąc pod uwagę okres od 1924 do 2016 roku, obejmują ponad 1700 pozycji¹. Ich przegląd wykazuje wiele istotnych zależności płynących z wykorzystywania logoterapii, takich jak m. in. związek poczucia sensu życia i zadowolenia z życia, obecność sensu życia jako czynnika zwiększającego odporność oraz zdrowie, skuteczność logoterapii u dzieci z depresją, u osób z wypaleniem zawodowym i u pacjentów onkologicznych w wieku nastoletnim, a także zmniejszenie frustracji pacjentów z niepełnosprawnością po urazie rdzenia, czy też zwiększenie satysfakcji małżeńskiej i zmniejszenie tzw. syndromu pustego gniazda². Istnieją więc naukowe dowody, które potwierdzają, że poczucie sensu ma realny wpływ na życie człowieka. Warto więc czerpać inspirację z wspomnianego nurtu i wykorzystywać techniki logoterapeutyczne, tak by pomagać w odnalezieniu sensu osobom, które go poszukują i potrzebują. Szczególne znaczenie tego oddziaływania można będzie zaobserwować u osób borykających się z różnego rodzaju trudnościami.

Logoterapia ma swoje korzenie w egzystencjalizmie oraz fenomenologii. Opiera się na połączeniu filozoficzno-etycznego podejścia do człowieka –

¹ M. Thir, A. Batthyany, *The State of Empirical Research on Logotherapy and Existential Analysis*, „Logotherapy and Existential Analysis: Proceedings of the Viktor Frankl Institute Vienna” 2016, t. 1, s. 56.

² Ibidem, s. 66–68. Syndrom pustego gniazda (inaczej syndrom opuszczonego gniazda) to problemy psychiczne rodziców (przede wszystkim matki), które są wywołane tym, że dorosłe dzieci wyprowadziły się z domu oraz założyły własne rodziny.

pojmując go jako osobę samą w sobie, traktowaną podmiotowo w swej istocie. Holistyczne oddziaływanie na pacjenta, a przede wszystkim wsparcie drugiej osoby poprzez ukazanie sensu podejmowanych działań, może wpłynąć pozytywnie na efekty terapii. Człowiek jest bowiem całością i tylko w aspekcie kompleksowego spojrzenia na daną jednostkę możemy rozpatrywać kwestie związane z odpowiednio zorientowaną diagnostyką, a następnie terapią. Wszechstronne podejście nie oznacza tutaj oczywiście wchodzenia w kompetencje innych specjalistów, lecz podmiotowe podejście do człowieka. W tym aspekcie należy zawsze mieć na uwadze jak najlepsze wypełnianie zadań związanych z wykonywaniem rzetelnej diagnostyki i prowadzeniem terapii. Konieczne jest również pilnowanie tego, by nie wykraczać poza zadania leżące w kompetencjach danego specjalisty i w razie potrzeby współpracować z innymi, których wsparcie będzie stanowić dopełnienie kompleksowej pomocy pacjentowi. Relacja logopeda – osoba, która przychodzi do logopedy, ma charakter spotkania z Innym, czyli drugim człowiekiem szukającym pomocy u specjalisty.

W niniejszym artykule zaproponuję włącznie oddziaływań logoterapeutycznych w praktykę, a także omówię odpowiedzialność etyczną logopedy wobec pacjenta, zgodnie z Kodeksem Etycznym Logopedów. W tym miejscu dziękuję dr. hab. prof. UP Kazimierzowi Mrówce – promotorowi mojej rozprawy doktorskiej, za pomoc merytoryczną przy redakcji artykułu.

2. Logoterapia

Logoterapia nieodłącznie związana jest z logoteorią, która reprezentuje trzecią wiedeńską szkołę psychoterapii. Opiera się na myśli Viktora Frankla, a jej kontynuatorem jest głównie ks. prof. Kazimierz Popielski. Sama logoteoria jest określana przez twórcę jako kierunek badawczy z zakresu antropologii, logoterapia stanowi natomiast praktyczne zastosowanie analizy egzystencjalnej, czyli metodę leczenia. Kolejnym ważnym zagadnieniem jest sama analiza egzystencjalna, stanowiąca próbę antropologicznie zorientowanej psychoterapii. Logoterapia koncentruje się na sensie ludzkiej egzystencji oraz jego poszukiwaniu przez człowieka. V. Frankl jako główne zadanie logoterapii wskazuje pomoc pacjentowi w odnalezieniu właśnie sensu życia. Proces ten polega na analizie, dzięki której uświadamiany jest „ukryty logos egzystencji”.

W tym miejscu warto się zastanowić nad kluczowym pytaniem związanym z logoteorią. Mianowicie: kiedy realizujemy sens swojego życia? Otóż, zdaniem badacza, „spełniamy sens bytu ludzkiego, wypełniamy nasz byt

ludzki sensem zawsze dzięki temu, że urzeczywistniamy wartości³. W życiu realizujemy różnego rodzaju wartości: twórcze, przeżyciowe, doznaniowe, aż po wartości postawy. Zgodnie z założeniami logoterapii, istnieją trzy sposoby na odkrycie sensu życia. Po pierwsze człowiek może zrobić to poprzez twórczą pracę lub działanie. Kolejny sposób stanowi doświadczanie czegoś, czy też kontakt z drugim człowiekiem. Wreszcie, trzecim rozwiązaniem jest to, w jaki sposób człowiek znosi nieuniknione cierpienie⁴, gdyż jedno z podstawowych założeń omawianej teorii głosi, że główny cel człowieka stanowi nie dążenie do przyjemności i unikanie bólu, ale właśnie poszukiwanie sensu w swoim życiu.

Ważnym aspektem związanym z ideą logoterapii jest również sposób ujęcia samego cierpienia, które jest nieodłącznie wpisane w ludzką egzystencję. Jego pojawienie się jest więc nieuchronne. Jak podkreśla K. Popielski,

logoteoria usiłuje podejmować problemy ludzi naszych czasów, ich niepokoję i nadzieje. Chce towarzyszyć człowiekowi w drodze poznawania samego siebie i przeżywania własnej egzystencji. Jako koncepcja rozwoju człowieka zdrowego, stara się pomóc człowiekowi w jego zmaganiach o realizację pozytywnych jakości jego bycia. Wskazuje na możliwości i zdolności do realizowania siebie w każdych okolicznościach, a więc i w sytuacji cierpienia. Wskazuje na osobowo-twórcze znaczenie cierpienia⁵.

Logoterapia zakłada również

ujmowanie człowieka jako podmiotu otwartego, ukierunkowanego intencjonalnie, realizującego się poprzez spełnianie wartości (Ch. Bühler, V. E. Frankl, A. Maslow) oraz odpowiedzialnie zaspokajającego podmiotowe i społeczne dążenia, cele i wartości, otwiera przed jednostką wprost nieograniczone możliwości rozwojowe [...]. Jest to więc ujęcie koncentrujące uwagę na człowieku kreatywnym, reflektującym siebie, pytającym się, interpretującym swoje życie i świat po to, aby być w pełni sobą⁶.

Wgląd w siebie stanowi więc bardzo ważny element egzystencji człowieka. Zgodnie z myślą psychologiczną człowiek tworzy siebie przez swoje własne, wolne decyzje, a także poprzez wybór danego stylu życia oraz systemu wartości: „Człowiek jest zdolny do interpretacji swojego życia i świata oraz do rozstrzygania, przez realizację jakich wartości życia może być sobą.

³ V. Frankl, *Homo patiens*, Warszawa 1976, s. 64.

⁴ V. Frankl, *Człowiek w poszukiwaniu sensu*, Warszawa 2018.

⁵ K. Popielski, *Logoteoria i logoterapia w kontekście psychologii współczesnej*, [w:] *Człowiek – pytanie otwarte. Studia z logoteorii i logoterapii*, red. K. Popielski, Lublin 1987, s. 31.

⁶ Ibidem, s. 50.

Tylko on umie dostrzec znaczenie, potrafi znaleźć sens⁷. Człowiek nieustannie zmuszany jest do dokonywania w swoim życiu wyborów. Podejmuje decyzje dotyczące dobra i zła. Konsekwencje tychże wyborów nie pozostają bez wpływu na ludzką egzystencję. Warunkują ją i oddziałują na jej przebieg.

Według V. Frankla sens życia tkwi w samym życiu. Samo pojęcie życia ujmowane jest przez badacza w sposób dwoisty: jednym razem jako „był ludzki dany”⁸, w drugim aspekcie jako „był ludzki zadany, tzn. ten, którego spełnianie jest naszą powinnością i za którego kształt jesteśmy odpowiedzialni”⁹. Logoteoria zakłada, że sens samego życia polega na twórczym sposobie ustosunkowania się do swojego bytowania oraz na ujmowaniu własnego losu w swoje ręce. Na braniu odpowiedzialności za koleje swojego życia oraz ukierunkowaniu egzystencji na wartości obiektywne. Jak podkreśla V. Frankl: „Człowieka bowiem satysfakcjonuje nie tylko opanowywanie świata rzeczy i ich posiadanie, ale czymś głębszym jest dla niego rozwijanie relacji osobowych i osobowe bycie”¹⁰.

Twórca logoterorii zwraca również uwagę na pojmowanie szczęścia i sukcesu. Jak radzi:

nie gońcie za sukcesem – im bardziej ku niemu dążycie, czyniąc z niego swój jedyny cel, tym częściej on was omija. Do sukcesu bowiem, tak jak do szczęścia, nie można dążyć; musi on z czegoś wynikać i występuje jedynie jako niezamierzony rezultat naszego zaangażowania w dzieło większe i ważniejsze od nas samych lub efekt uboczny całkowitego oddania się drugiemu człowiekowi. Szczęście po prostu musi samo do nas przyjść i to samo dotyczy sukcesu: sukces «przydarza się» nam, kiedy o niego nie zabiegamy. Trzeba słuchać, co nam podpowiada sumienie, a następnie realizować jego nakazy zgodnie ze swoją najlepszą wiedzą. Dopiero wtedy przekonacie się, że na dłuższą metę – powtarzam: na dłuższą metę! – sukces przychodzi właśnie do tych, którzy o nim nie myśleli¹¹.

Ważne więc, by w praktyce logoterapeutycznej mieć na uwadze powyższe zalecenia cytowanego badacza. V. Frankl podkreśla również znaczenie tego, że ludzie ciągle szukają powodu, by być szczęśliwymi. Można go odnaleźć na przykład poprzez urzeczywistnianie sensu, który tkwi w każdej sytuacji, nawet gdy wydaje się pozbawiona jakiegokolwiek znaczenia. Niektórzy ludzie bowiem wykazują brak poczucia sensu spowodowany frustracją wynikającą z ich potrzeb egzystencjalnych. Sytuacja ta często ma miejsce

⁷ Ibidem, s. 52.

⁸ K. Popielski, „Sens” i „wartość” życia jako kategorie antropologiczno-psychologiczne, [w:] Człowiek – pytanie otwarte. Studia z logoterorii i logoterapii, op. cit., s. 108.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem, s. 17.

w społeczeństwach uprzemysłowionych. Współczesny człowiek często, pomimo środków, które pozwalają mu na przeżycie, nie odnajduje sensu życia. Warto więc podejmować takie działania, które mu to umożliwią.

Zasadnicze jest również wskazanie odmienności omawianej teorii od psychoanalizy. Logoterapia ukazuje bowiem człowieka jako istotę, której motywacja zasadza się na dążeniu do wypełnienia sensu życia, a nie tylko do osiągnięcia zadowolenia oraz zaspokajania swoich popędów i impulsów, pogodzenia sprzecznych roszczeń id, ego i superego, czy też adaptowania oraz przystosowania się do wymogów społeczeństwa, a także środowiska¹². Zgodnie z zasadami logoterapii, to właśnie owo dążenie do odnalezienia sensu w życiu człowieka stanowi największą siłę motywującą.

3. Logopedia a logoterapia

Logoterapia to poszukiwanie sensu, który stanowi odpowiedź na potrzeby duchowe współczesnego człowieka. Przedmiotem zainteresowań logopedii jest natomiast kształtowanie mowy i języka, a także rozwijanie kompetencji językowej i komunikacyjnej oraz doskonalenie sprawności językowej i komunikacyjnej pacjenta. Interdyscyplinarność logopedii pozwala, czy też wręcz wymusza czerpanie z innych dziedzin wiedzy, również z nurtów psychoterapeutycznych. Charakter logopedii jako nauki implikuje również to, że terapeuta winien spoglądać zawsze na pacjenta holistycznie, troszczyć się nie tylko o jego ciało i właściwe jego działanie, ale i o ducha. Wzmacniać go i kierować na ścieżkę rozwoju oraz ciągłego doskonalenia. Brak pojmowania człowieka całościowo uniemożliwia skuteczne działanie terapeutyczne.

Logoterapia na stałe wpisana jest w systemowe ujęcie jednej z metod stosowanych na gruncie logopedii. Stanowi bowiem jeden z elementów Metody Krakowskiej. Kwestię logoterapii w logopedii podejmowała już wielokrotnie prof. J. Cieszyńska-Rożek¹³, twórczyni tejsze metody. Jak zaznacza prof. J. Cieszyńska-Rożek,

Logoterapia w rozumieniu logopedycznym jest oddziaływaniem słowem na innych i samego siebie oraz budowaniem systemu językowego osoby z za-

¹² Zob. V. Frankl, *Człowiek w poszukiwaniu sensu*, op. cit., s. 147-198

¹³ Por. J. Cieszyńska-Rożek, *Metoda krakowska wobec zaburzeń rozwoju dzieci. Z perspektywy fenomenologii, neurobiologii językoznawstwa*, Kraków 2013, s. 427; J. Cieszyńska, *Logopedia i logoterapia?*, „Konspekt” nr 20, 2004; J. Cieszyńska, *Logoterapia w przypadkach głębokich zaburzeń komunikacji językowej*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Logopaedica” I, Kraków 2006.

burzoną komunikacją językową, ale także własnego języka terapeuty (nabywanie wiedzy i uczenie się języków obcych)¹⁴.

Jak podkreśla również J. Cieszyńska-Rożek:

procedura logopedyczna, jeśli chce przeciwstawić się biologicznemu i redukcjonistycznemu traktowaniu człowieka, musi zawierać w sobie postępowanie logoterapeutyczne. Taki ogląd problemu wpisuje się w widzenie logopedii jako dyscypliny integrującej wiedzę wielu dyscyplin naukowych, zajmujących się człowiekiem i jego działaniem w świecie. Otwiera szerszą perspektywę oddziaływań logopedycznych, ujmując także w zakres swych działań rodzinę osób z zaburzoną komunikacją¹⁵.

Ta sama autorka akcentuje również nieocenioną rolę logoterapii w prowadzeniu terapii w sytuacjach głębokich, nieodwracalnych zaburzeń komunikacji językowej¹⁶. Moja praktyka pokazuje, że poczucie sensu i świadomość podejmowania działań ma szczególne znaczenie, zwłaszcza w przypadku osób, które od wielu lat są poddawane działaniom terapeutycznym i nie przynoszą one zauważalnych rezultatów. Rezygnacja i chęć poddania się, dzięki postępowaniu logoterapeutycznemu, ustępują nadziei i chęci do dalszej pracy.

W tym miejscu przytoczę kilka ważnych punktów z „Dziesięciu tez na temat osoby”. W relacji terapeutycznej szczególnie istotne jest stosowanie się do tezy nr 3, która wskazuje, że „każda poszczególna osoba to absolutne *novum*”¹⁷. Każdego pacjenta musimy bowiem postrzegać w sposób wyjątkowy i niepowtarzalny. Konieczna jest indywidualna diagnostyka zorientowana na daną jednostkę, a następnie dobranie adekwatnego, jednostkowego programu terapii, jego realizacja i właściwa modyfikacja ukierunkowana na zmieniające się potrzeby pacjenta. Tylko takie podejście pozwala na właściwe wychwycenie trudności i powodzenie terapeutyczne.

Człowiek jest samodzielną i niepodzielną całością, dlatego konieczne jest holistyczne podejście do pacjenta. Nie oznacza to jednak, że logopeda powinien wchodzić w kompetencje innego specjalisty lub lekarza. W przypadku wykrycia jakiejś nieprawidłowości należy skierować pacjenta do odpowiedniego specjalisty i udzielić zespołowej pomocy. Proces terapeutyczny ma bowiem prowadzić do jak najlepszego funkcjonowania osoby, a jednocześnie

¹⁴ J. Cieszyńska-Rożek, *Metoda krakowska wobec zaburzeń rozwoju dzieci. Z perspektywy fenomenologii, neurobiologii językoznawstwa*, Kraków 2013, s. 427.

¹⁵ J. Cieszyńska, *Logopedia i logoterapia?*, „Konspekt” 2004, nr 20, s. 74.

¹⁶ J. Cieszyńska, *Logoterapia w przypadkach głębokich zaburzeń komunikacji językowej*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Logopaedica” 2006, I.

¹⁷ V. Frankl, *Lekarz i dusza. Wprowadzenie do logoterapii i analizy egzystencjalnej*, Warszawa 2017, s. 260.

wpływa na inne jednostki znajdujące się w jej otoczeniu. Priorytety terapeutyczne należy ustalić w taki sposób, aby jego skutki odpowiednio służyły pacjentowi; aby poprawiały również komfort i jakość życia człowieka. Często bez współpracy niemożliwe jest uzyskanie satysfakcjonujących efektów terapeutycznych. W swojej praktyce spotykam się z sytuacjami, kiedy dotychczas niedostrzegający potrzeby wielospecjalistycznych oddziaływań rodzice, po rozmowie akcentującej sens podejmowanych działań, decydują się na zespolowe działanie. Zaczynają bowiem rozumieć ich istotę. Świadome kierowanie procesem terapeutycznym pozwala na uzyskiwanie optymalnych rezultatów. Dlatego konieczne jest, by zawsze podejmować działania logoterapeutyczne. Ostateczna decyzja, co do podjęcia współpracy będzie natomiast zawsze zależała od osób decyzyjnych w danym przypadku – rodziców, opiekunów, bądź osoby dorosłej.

Teza nr 4 powinna mocno przyświecać każdej praktyce logopedycznej. Mianowicie:

osoba ma naturę duchową. Jako taka jest heurystycznym i fakultatywnym przeciwieństwem organu psychofizycznego. Organizm to całość narządów, to znaczy narzędzi. Organizm ma dwie funkcje – dwa zadania, które wypełnia dla noszącej go (i niesionej przez niego) osoby. Po pierwsze, zadanie instrumentalne, a ponadto zadanie ekspresji: osoba potrzebuje organizmu, by działać i mieć możliwość ekspresji. Jako narzędzie, którym organizm jest w tym znaczeniu, jest pewnym środkiem niezbędnym do osiągnięcia celu i w tym sensie posiada wartość użytkową. Pojęciem stojącym do opozycji wartości użytkowej jest godność. Godność przysługuje jednak tylko i wyłącznie osobie, przysługuje jej zasadniczo niezależnie od wszelkiej życiowej czy społecznej użyteczności. [...] Kto jednak jest świadom bezwarunkowej godności każdej poszczególnej osoby, żywi wobec niej również bezwarunkowy, głęboki szacunek – również wobec osoby chorej, chorej nieuleczalnie, także wobec osoby nieuleczalnie chorej psychicznie¹⁸.

Każdej osobie przysługuje bowiem niezbywalna godność osoby ludzkiej bez względu na jakiekolwiek uwarunkowania i tylko takie podejście do pacjenta jest dopuszczalne w praktyce terapeutycznej.

W procesie terapeutycznym bardzo ważna jest relacja z pacjentem, stanowiąca spotkanie z innym człowiekiem. Zaburzona relacja z pacjentem utrudnia, a czasami wręcz uniemożliwia prowadzenie skutecznej terapii. Sama obecność jest niezastąpiona – obecność zarówno samej osoby poddawanej terapii, jak i w zależności od potrzeb i danego zaburzenia również rodziców, czy nawet środowiska rodzinnego lub szkolnego. Wsparcie bliskich jest bowiem bardzo ważne, w niektórych sytuacjach wręcz obligatoryjne w celu

¹⁸ Ibidem.

zapewnienia jak najlepszych efektów terapeutycznych. Wszystkie osoby zaangażowane w pomoc danej jednostce muszą odnajdywać sens podejmowanych działań. Tylko to warunkuje powodzenie i odpowiedni stopień oddania. Zadaniem terapeuty jest więc włączanie oddziaływań logoterapeutycznych w proces terapii. Nadawanie sensu, wspólny cel oraz dążenie do niego wszystkich osób włączonych w proces terapeutyczny tworzy więzi, oparte na zaufaniu, co powoduje, że łatwiej jest pokonywać przeszkody oraz trudne sytuacje i uzyskiwać możliwie jak najlepsze efekty terapeutyczne. Sens każdej terapii musi być uzasadniony. Jak pokazuje obserwacja z mojej praktyki logopedycznej, w tym mojej własnej, rodzice, którzy znają sens podejmowanych działań, chętniej i rzetelniej wykonują ćwiczenia w domu. Znajomość celów podejmowanych aktywności wpływa również na nastawienie rodziny oraz samego pacjenta do chętnego uczestniczenia w procesie terapeutycznym, który – nieraz żmudny i trudny – nie zawsze przynosi oczekiwane rezultaty.

4. Odpowiedzialność etyczna logopedy

Jako pewne podsumowanie tego, co dotychczas wyraziłam, warto krótko wspomnieć o etycznych powinnościach logopedy, związanych z relacją terapeutyczną z pacjentem. We wstępie wprowadzającym do Kodeksu Etycznego Logopedy, opublikowanego przez Polskie Towarzystwo Logopedyczne, czytamy:

Podstawowym zadaniem logopedy jest profesjonalne prowadzenie profilaktyki, diagnozy i terapii logopedycznej, systematyczne pogłębianie wiedzy oraz szerzenie wiedzy logopedycznej w społeczeństwie. Logopeda prezentuje wysoki poziom etyczny i zawodowy, tak pod kątem dobra pacjenta, jak i reputacji zawodowej. W postępowaniu wykazuje się taktem, delikatnością i kulturą osobistą¹⁹.

Zatem, już na samym początku cytowanego dokumentu podkreślony jest charakter wsparcia terapeuty, który winien w swojej pracy zawsze mieć na celu dobro pacjenta.

Punkt trzeci wspomnianego Kodeksu zawiera informacje związane z odpowiedzialnością terapeuty względem pacjenta. Jak czytamy:

- 3.1. Podstawowym zadaniem logopedy w stosunku do pacjentów jest profesjonalna diagnoza oraz prowadzenie terapii adekwatnej do danego zaburzenia.
- 3.2. Logopedzie nie wolno dyskryminować w swoich placówkach pacjentów ze względu na ich status społeczny, rasę, religię, płeć i inne.

¹⁹ Kodeks Etyczny Logopedy, [in:] <https://www.polskietowarzystwologopedyczne.pl/kodeks-etyczny-logopedy/> (dostęp 6 XII 2021).

- 3.3. Logopeda dba o nawiązanie dobrego kontaktu z pacjentami podczas trwania terapii.
- 3.4. Logopeda dokonuje analizy efektywności prowadzonej terapii i powinien zdawać sobie sprawę z ewentualnego braku postępów terapii u pacjenta.
- 3.5. Ewentualne opłaty za usługi logopedyczne powinny być uzgodnione z pacjentem przed rozpoczęciem terapii.
- 3.6. Logopeda zobowiązany jest do zachowywania tajemnicy zawodowej zgodnie z ustawą o ochronie danych osobowych.
- 3.7. Jeżeli logopeda dzieli się informacjami o pacjencie z innymi specjalistami, powinien upewnić się, iż te informacje są przekazane w ścisłym zaufaniu.
- 3.8. Współpracując z innymi specjalistami lub korzystając z ich konsultacji logopeda udostępnia informacje o pacjencie tylko w takim stopniu w jakim jest to potrzebne.
- 3.9. Wnikanie w intymne i osobiste sprawy pacjenta dopuszczalne jest jedynie w takim zakresie jaki wynika z celów pomocy logopedycznej²⁰.

Uzupełnieniem powyższych kwestii mógłby być punkt o konieczności udzielenia pacjentowi wsparcia logoterapią. Element ten, moim zdaniem, powinien być bowiem na stałe wpisany w założenia pracy logopedy, bez względu na obraną metodę i kierunek terapeutyczny.

4. Zakończenie

Już sam V. Frankl podkreśla, że oprócz wykonywania samych obowiązków, związanych z danym zawodem, można również wspierać pacjenta logoterapią. Jak zaznacza:

jednak gdy poza mniej więcej ustalonymi obowiązkami pielęgniarka robi coś osobistego, na przykład znajdzie chwilę na osobistą rozmowę z ciężko chorym pacjentem – wtedy pojawia się szansa, aby poprzez wykonywany zawód nadać życiu sens. Taką szansę daje każdy zawód, o ile tylko podchodzimy rzetelnie do obowiązków. W każdym przypadku to człowiek decyduje, czy będzie niezbędny, niezastąpiony, unikalny i wyjątkowy. Wynika to z tego, kto pracuje i jak pracuje, a nie z tego na czym polega wykonywanie danego zawodu²¹.

I takie właśnie spełnianie się i nadawanie sensu, zarówno swojemu życiu, jak i temu pacjentów, jest istotnym dopełnieniem każdego działania zawodowego. „Człowiek nie tyle nadaje sens swojemu życiu, co go odszukuje i przyjmuje”²². Również w procesie terapeutycznym konieczne jest odnale-

²⁰ Ibidem.

²¹ V. Frankl, *Lekarz i dusza. Wprowadzenie do logoterapii i analizy egzystencjalnej*, op. cit., s. 133.

²² K. Popielski, M. Wolicki, *Antropologiczno-filozoficzne podstawy analizy egzystencjalnej i niektóre jej aplikacje do teorii osobowości*, [w:] *Człowiek – pytanie otwarte. Studia z logoteorii i logoterapii*, op. cit., s. 103.

zienie sensu. Podczas spotkania z Innym – drugim człowiekiem, który przychodzi po pomoc, zadaniem terapeuty jest często także pomoc w znalezieniu i ukazaniu sensu samej terapii.

Człowiek od zawsze pragnie być dla czegoś i dla kogoś. Tak samo jest w relacji terapeutycznej, w której pacjent i terapeuta powinni być dla siebie. Osobisty wkład w proces terapeutyczny jest nieunikniony, w końcu każdy jest tylko człowiekiem i nie sposób jest wykonywać pracę wyzbywając się samej natury ludzkiej.

Psycholog Bogdan Wojciszke, w jednej ze swych książek poświęconych psychologii miłości, pisze:

Otrzymywanie wsparcia przynosi ulgę i jest przyjemne [...], ale tylko dawanie wsparcia nadaje życiu sens. Otrzymując wsparcie, jesteśmy na biernej pozycji pacjenta, dając wsparcie, znajdujemy się na aktywnej pozycji lekarza, ten zaś nigdy nie musi wątpić w sens tego, co robi²³.

Słowa te są zasadne również w kontekście logoterapii w logopedii. Jak w każdej relacji, w każdej terapii, w każdej pracy z drugim człowiekiem, niezwykle ważne jest podmiotowe podejście do osoby, czy też pacjenta oraz udzielanie wsparcia. Tylko postrzegając drugiego przez pryzmat jego człowieczeństwa możemy odpowiednio się do niego ustosunkować i godnie mu pomagać. Parafrazując V. Frankla, warto pamiętać, że spoglądając z perspektywy wieczności, potrafimy żyć tylko wtedy, gdy umiemy patrzeć w przyszłość.

Bibliografia

- Cieszyńska J., *Logopedia i logoterapia?*, „Konspekt” 2004, nr 20.
- Cieszyńska J., *Logoterapia w przypadkach głębokich zaburzeń komunikacji językowej*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Logopaedica”, 2006, I, s. 559-568.
- Cieszyńska-Rożek J., *Metoda krakowska wobec zaburzeń rozwoju dzieci. Z perspektywy fenomenologii, neurobiologii językoznawstwa*, Kraków 2013.
- Frankl V., *Człowiek w poszukiwaniu sensu*, tłum. A. Wolnicka, wyd. I, zmienione, Warszawa 2018.
- Frankl V., *Homo patiens*, Warszawa 1976.
- Frankl V., *Lekarz i dusza. Wprowadzenie do logoterapii i analizy egzystencjalnej*, tłum. R. Skrzypczak, Warszawa 2017.
- Popielski K., *Logoteoria i logoterapia w kontekście psychologii współczesnej*, [w:] *Człowiek – pytanie otwarte. Studia z logoteorii i logoterapii*, red. Popielski K., Lublin 1987, s. 27-66.

²³ B. Wojciszke, *Psychologia miłości*, Gdańsk 2018, s. 105.

- Popielski K., „Sens” i „wartość” życia jako kategorie antropologiczno-psychologiczne, [w:] *Człowiek – pytanie otwarte. Studia z logoteorii i logoterapii*, red. Popielski K., Lublin 1987, s. 107–140.
- Popielski K., Wolicki M., Antropologiczno-filozoficzne podstawy analizy egzystencjalnej i niektóre jej aplikacje do teorii osobowości, [w:] *Człowiek – pytanie otwarte. Studia z logoteorii i logoterapii*, red. Popielski K., Lublin 1987, s. 101–106.
- Thir M., A. Batthyany, *The State of Empirical Research on Logotherapy and Existential Analysis*, [w:] *Logotherapy and Existential Analysis: Proceedings of the Viktor Frankl Institute Vienna*, vol. 1, Vienna 2016, s. 53–74.
- Wojcieszke B., *Psychologia miłości*, wyd. V poszerz., Gdańsk 2018.

Netografia

- Kodeks Etyczny Logopedy [in] <https://www.polskietowarzystwologopedyczne.pl/kodeks-etyczny-logopedy/> (dostęp 6 XII 2021).